

Vägledning Strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet En sammanfattning

Det finns hundratals Europa direkt-kontor över hela EU. Hitta ditt närmaste kontor på https://europa.eu/european-union/contact_sv.
Telefon eller mejl

Europa direkt svarar på dina frågor om EU. Kontakta tjänsten på något av följande sätt:

- Ring det avgiftsfria numret: 00 800 6 7 8 9 10 11 (en del operatörer kan ta betalt för samtalet).
- Ring telefonnumret: +32 22999696.
- Mejla via webbplatsen (https://europa.eu/european-union/contact_sv).

EU-INFORMATION

På nätet

På webbplatsen Europa finns det information om EU på alla officiella EU-språk (https://europa.eu/european-union/index_sv).

EU-publikationer

Ladda ner eller beställ både gratis och avgiftsbelagda EU-publikationer (<https://op.europa.eu/sv/publications>). Om du behöver flera kopior av en gratispublikation kan du kontakta Europa direkt eller ditt lokala informationskontor (https://europa.eu/european-union/contact_sv).

Manuskriptet färdigställt i oktober 2021.

Europeiska kommissionen är inte ansvarig för eventuella följder av vidareutnyttjandet av denna publikation.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2022

© Europeiska unionen, 2022

Vidareutnyttjandet av Europeiska kommissionens handlingar regleras av kommissionens beslut 2011/833/EU av den 12 december 2011 om vidareutnyttjande av kommissionens handlingar (EUT L 330, 14.12.2011, s. 39).

Om inte annat anges får detta dokument vidareutnyttjas enligt villkoren i licensen Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Detta innebär att vidareutnyttjande är tillåtet förutsatt att källa anges på lämpligt sätt liksom eventuella ändringar.

Tillstånd för användning eller mångfaldigande av delar som inte ägs av Europeiska unionen kan behöva sökas direkt från respektive upphovsrättsinnehavare.

PDF: ISBN 978-92-76-47835-5

doi:10.2779/982891

KH-06-21-079-SV-N

Innehåll

EU:s naturvårdsdirektiv	3
Kommissionens vägledning	3
Artikel 12 – de strikta skyddsbestämmelserna	4
Införa en sammanhängande rättslig ram	5
Tillämpa artikel 12 på ekonomiska verksamheter	5
Förbud mot vissa verksamheter: avsiktlig fångst eller störning eller avsiktligt dödande av arter	6
Förbud mot vissa verksamheter: skada på eller förstörelse av platser	7
Hantering av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a	8
Sätt att förhindra oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a	9
Artikel 16 – undantagssystemet	10
Villkor för beviljande av undantag	11
Test 1: Är undantaget motiverat?	11
Undantag enligt artikel 16.1 e	12
Test 2: Andra lämpliga lösningar?	13
Test 3: Risk för påverkan på arten?	13
Flödesschema för att utfärda undantag enligt artikel 16.1	15
Läs mer	16

Fotografier

Omslagsfoto: © Doug Perrine/naturepl.com

Sidan 3: © Wild Wonders of Europe/Wothe/naturepl.com

Sidan 4: © Wild Wonders of Europe/Geidema/naturepl.com

Sidan 6: © David Noton/naturepl.com

Sidan 7: © Eric Medard/naturepl.com

Sidan 8: © Brandon Cole/naturepl.com; © Ernie Janes/naturepl.com

Sidan 9: © Philip Stephen/naturepl.com; © LIFE SAFE Crossing

Sidan 11: © Konrad Wothe/naturepl.com; © Wild Wonders of Europe/Wothe/naturepl.com

Sidan 12: © Axel Gomille/naturepl.com

Sidan 13: © Alamy

Sidan 14: © David Woodfall/naturepl.com

EU:s naturvårdsdirektiv

Fågeldirektivet och habitatdirektivet utgör hörnstenarna i EU:s politik för naturvård och biologisk mångfald. De gör det möjligt för alla EU-medlemsstater att inom en gemensam rättslig ram samarbeta för att bevara Europas mest hotade, sårbara och värdefulla arter och livsmiljöer, oavsett politiska eller administrativa gränser.

Syftet med de två direktiven är att säkerställa att de arter och livsmiljötyper som de skyddar bevaras och återställs till en gynnsam bevarandestatus inom hela sitt naturliga utbredningsområde i EU, samtidigt som hänsyn tas till ekonomiska, sociala och kulturella krav samt regionala och lokala särdrag.

Därför krävs det enligt habitatdirektivet att medlemsstaterna genomför två huvudsakliga typer av åtgärder. Den första typen avser bevarande av livsmiljöer och habitat (artiklarna 3–11 i habitatdirektivet) och innebär att skyddade områden utses som en del av EU:s nätverk Natura 2000.

Den andra typen avser skyddet av arter (artiklarna 12–16). Dessa åtgärder gäller arternas hela naturliga utbredningsområde inom medlemsstaterna, både inom och utanför Natura 2000-områden.

Kommissionens vägledning

I oktober 2021 offentliggjorde kommissionen en uppdaterad vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse som är förtecknade i bilaga 4 a till habitatdirektivet. Denna broschyr innehåller en sammanfattning av dess viktigaste aspekter.

I vägledningen förklaras de skyldigheter som följer av artiklarna 12 (strikt skydd) och 16 (undantag) i habitatdirektivet. Den bygger på ett antal domar på området från Europeiska unionens domstol.

Olika fallstudier presenteras för att göra det lättare att tillämpa bestämmelserna om skydd av arter på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt, samtidigt som den rättsliga ramen respekteras till fullo. Fullständiga hänvisningar till de rättsfall som nämns i vägledningen finns i en bilaga. Bilagan innehåller också en förteckning över djurarter som omfattas av bestämmelserna.

Dokumentet är riktat till nationella, regionala och lokala myndigheter, bevarandeorgan och andra organisationer som är ansvariga för eller involverade i att genomföra habitatdirektivet, samt till berörda parter som vill förstå bestämmelserna om skydd av arter. Samråd om olika utkast till dokumentet har hållits med både medlemsstaterna och berörda parter.

Sammanfattning av skyddssystemet enligt habitatdirektivet

Artikel 12	Bestämmelser för att genomföra ett strikt skyddssystem för de djurarter som är förtecknade i bilaga 4 a.
Artikel 13	Bestämmelser för att genomföra ett strikt skyddssystem för de växtarter som är förtecknade i bilaga 4 b.
Artikel 14	Bestämmelser för att säkerställa att insamlingen i naturen av arter som är förtecknade i bilaga 5 är förenlig med en gynnsam bevarandestatus.
Artikel 15	Förbud mot användning av alla icke-selektiva metoder som lokalt kan medföra att populationer av en art som är förtecknad i bilagorna 4 eller 5 försvinner eller utsätts för en allvarlig störning.
Artikel 16	Bestämmelser om undantag från kraven i artiklarna 12–15.

Sisel, *Spermophilus citellus*.

Artikel 12 – de strikta skyddsbestämmelserna

Enligt artikel 12 krävs skydd i det naturliga utbredningsområdet för de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4 a. Artikel 12 tar itu med direkta hot mot arterna genom förbud mot att avsiktligt fånga, döda eller störa exemplar av dessa arter, avsiktligt förstöra eller samla in deras ägg eller skada eller förstöra deras parningsplatser eller rastplatser.

Bilaga 4 a omfattar ett stort antal arter, från stora arter med stort utbredningsområde, som varg och björn, till

arter med mycket små hemområden, såsom fjärilar, skalbaggar och groddjur. Vissa arter är förtecknade i både bilaga 4 och bilaga 2, och omfattas därmed också av åtgärder som syftar till att bevara livsmiljöns kärnområden för dessa arter inom Natura 2000-områden.

Andra är bara förtecknade i bilaga 4, vilket innebär att artikel 12 är den huvudsakliga bestämmelsen för att uppnå en gynnsam bevarandestatus i EU.

Artikel 12

1. Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem i det naturliga utbredningsområdet för de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4 a, med förbud mot

- a) att avsiktligt fånga eller döda exemplar av dessa arter i naturen, oavsett hur detta görs,
- b) att avsiktligt störa dessa arter, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
- c) att avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen,
- d) att skada eller förstöra parningsplatser eller rastplatser.

2. För dessa arter skall medlemsstaterna förbjuda förvaring, transport och försäljning eller byte samt utbudande till

försäljning eller byte av exemplar som insamlats i naturen, med undantag av sådana som samlats på lagligt sätt före genomförandet av detta direktiv.

3. Det förbud som avses i punkt 1 a och b samt punkt 2 skall gälla alla levnadsstadier hos de djur som omfattas av denna artikel.

4. Medlemsstaterna skall införa ett system för övervakning av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4 a. Mot bakgrund av den insamlade informationen skall medlemsstaterna vidta de ytterligare forsknings- eller bevarandeåtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att oavsiktlig fångst eller oavsiktligt dödande inte får betydande negativa följder för de berörda arterna.

Kärsköldpaddor, *Emys orbicularis*.

Införa en sammanhängande rättslig ram

Genomförandet av artikel 12 kräver att medlemsstaterna inför en sammanhängande rättslig ram för ett strikt skydd av de arter som är förtecknade i bilaga 4 a vilken kan hantera de särskilda problem och hot som dessa arter står inför.

Det kommer an på medlemsstaterna att besluta om hur detta ska uppnås. Införlivandet av EU-direktivens artiklar om skydd av arter i den nationella lagstiftningen måste vara klart och precist, troget och ha obestriddigt bindande verkan.

Oavsett vilka mekanismer som används måste medlemsstaterna se till att alla tre delarna i det strikta skyddssystemet införs, för att fullständigt och effektivt tillämpa artikel 12.

De tre delarna är

1. införande av en **sammanhängande rättslig ram** för det strikta skyddssystemet,
2. tillämpning av en uppsättning sammanhängande och samordnade **åtgärder av förebyggande karaktär**,
3. konkreta **åtgärder för att verkställa** det effektivt på plats.

Bestämmelserna om strikt skydd måste också ta hänsyn till försiktighetsprincipen, så som den fastställs i artikel 191 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), och bidra till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos dessa arter.

OBSERVERA

En separat strategi för varje art

- Bestämmelser om en strikt skyddsram bör uttryckligen ta itu med de specifika problemen och hoten för de arter eller grupper av arter som är förtecknade i bilaga 4.
- Olika typer av åtgärder kan behövas för olika arter, beroende på deras ekologiska behov och de problem och hot som arten är utsatt för.
- Åtgärderna för skydd av arter gäller oavsett om arten har uppnått en gynnsam bevarandestatus.

Tillämpa artikel 12 på ekonomiska verksamheter

Användningen av förebyggande åtgärder är särskilt viktig vid återkommande eller utbredda verksamheter som jordbruk, skogsbruk eller fiske. Sådan verksamhet kan ha negativ inverkan på arter, även om den är oavsiktlig.

Användningen av förebyggande åtgärder (t.ex. planeringsbestämmelser, system med förhandsgodkännande, uppförandekoder, praktisk vägledning och åtgärder för att öka medvetenheten) kan bidra till att de förbjudna verksamheter som är förtecknade i artikel 12 förebyggs redan från början och att alla olagliga handlingar omedelbart bestraffas.

Detta tillvägagångssätt har också den extra fördelen att de personer som ägnar sig åt viss pågående ekonomisk verksamhet skyddas från åtal, naturligtvis under förutsättning att de följer de fastställda förebyggande åtgärderna.

Förebyggande verktyg kompletterar dock alltid ovannämnda rättsliga skyddsbestämmelser och ersätter dem inte.

Exempel på förebyggande åtgärder

- Informationskampanjer för att höja medvetenheten om skyddskraven för vissa arter och var de finns, och om var deras parningsplatser och rastplatser är belägna.
- Åtgärder för att säkerställa att hänsyn tas till skydd av arter vid relevanta ekonomiska verksamheter (t.ex. jordbruk, skogsbruk eller fiske). Detta kan innefatta utbildning, uppförandekoder, vägledningar, anpassning av skogs- eller jordbruksplaner eller fiskemetoder och av bästa praxis eller administrativa förfaranden.
- Aktivt förebyggande av sannolika störningar (t.ex. att begränsa tillträdet till fladdermusgrottor under känsliga perioder för att undvika störning eller vandalisering; modifieringar eller restriktioner av jordbruks-, skogsbruks- eller fiskemetoder).
- Identifiering av särskilt skadliga verksamheter som behöver vara underställda särskilda tillstånd eller lokala inspektioner.
- Att i förfarandena vid miljökonsekvensbedömningar och strategiska miljöbedömningar ta med krav på bedömning av hur projekt och planer påverkar arter i bilaga 4 och deras parningsplatser och rastplatser.

Förbud mot vissa verksamheter: avsiktlig fångst eller störning eller avsiktligt dödande av arter

• *Avsiktlig fångst eller avsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a*

I artikel 12.1 a förbjuds alla former av avsiktlig fångst eller avsiktligt dödande av exemplar av arterna i bilaga 4 a i naturen. Begreppet *avsiktligt* tolkas av EU-domstolen som att det omfattar mer än "direkt uppsåt".

"Avsiktliga" handlingar ska uppfattas som handlingar utförda av en person eller ett organ som vet om att handlingen mycket sannolikt kommer att leda till en överträdelse mot en art, men som väljer att ignorera riskerna eller medvetet accepterar det förutsägbara resultatet av handlingen.

Med andra ord gäller bestämmelsen inte bara för en person som avser att fånga eller döda ett exemplar av en skyddad art, utan också för en person som är tillräckligt informerad och medveten om de konsekvenser hans eller hennes handling sannolikt får, men trots detta utför handlingen.

• *Avsiktlig störning av arter i bilaga 4 a*

Varje verksamhet som avsiktligt stör en art i sådan omfattning att det kan påverka dess chanser till överlevnad, reproduktionsförmåga eller fortplantningsframgång, som leder till en minskning av det bebodda området eller till att arten förflyttas eller fördrivs, bör ses som en "störning" i enlighet med i artikel 12.

Det krävs en fall till fall-strategi för att fastställa huruvida vissa handlingar orsakar avsiktliga störningar, särskilt under arternas parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder.

Detta varierar beroende på arten i fråga och dess känslighet. Det beror också på handlingens varaktighet, intensitet och frekvens. Hänsyn bör tas till både direkta och indirekta effekter (när fladdermöss exempelvis blir störda under sin övervintring, värmer de upp sig och flyger iväg, och därför är sannolikheten lägre att de överlever vintern eftersom de förlorar mycket energi).

Bekämpning av tjuvjakt, skydd av tamdjur och kommunikation för att bättre skydda vargar i de italienska alperna

I Life-projektet Wolfalps (2013–2018) användes en rad åtgärder för att aktivt bekämpa och förhindra avsiktligt dödande av vargar, vilket är olagligt enligt habitatdirektivet. Specialiserade arbetsgrupper med hundar utbildades för att bekämpa olagliga handlingar mot vargar, t.ex. användning av förgiftade beten. Detta åtföljdes av riktade kommunikationsåtgärder för att förmedla budskapet att sådana handlingar inte bara är olagliga, utan också oekologiska, omoraliska och mycket farliga för människor, barn och husdjur.

För att förbättra samexistensen mellan vargar och jordbrukare skulle projektet också hjälpa jordbrukarna att skydda sina djur mot vargangrepp. Efter en första analys av betessystemen i de olika områdena och tamdjurens sårbarhet för angrepp, utarbetades en skraddarsydd interventionsstrategi för varje område för att fastställa de lämpligaste åtgärderna för att skydda djuren. Dessa ingick sedan i en rad särskilda planer för betesgång i bergsområden.

Djuruppfödarna fick därefter stöd för att tillämpa dessa åtgärder (t.ex. hundar för att vakta tamdjur, elektriska stängsel, lapptyg eller akustiska anordningar). De erbjöds också utbildning och tekniskt bistånd samt veterinärstöd, foder för vakhundarna och vattenställen för djur på alpbeten.

Sedan dess har seminarier för erfarenhetsutbyte anordnats mellan djuruppfödare i de nyligen återställda områdena i centrala Alperna och djuruppfödare i västra Alperna, som har längre erfarenhet av sådana åtgärder.

<http://ex.lifewolfalps.eu/en/>

Betande djur i Alperna.

Förbud mot vissa verksamheter: skada på eller förstörelse av platser

Samarbete med fiskare för att munksälen (*Monachus monachus*) ska återhämta sig i Grekland

År 2009 tog det grekiska sällskapet för studier och skydd av munksälen (MOM) fram en åtgärdsplan för att ta itu med det ofta konfliktfyllda förhållandet mellan fiskare och munksälar i Grekland. I åtgärdsplanen identifieras åtskilliga lagstiftningsåtgärder, förvaltningsåtgärder och tekniska åtgärder som begränsar riskerna för arten och skyddar dess födokällor. Dessa åtgärder begränsar också den ekonomiska belastning som fiskarna drabbas av genom skador på sina fiskeredskap och fiskfångster.

Inom ramen för projektet har områden identifierats med betydande förekomst av munksäl, där risken för konflikter mellan fiskare och sälar kan vara hög. Fiskarna fick också utbildning i hur de ska agera i fall med intrasslade munksälar, och experimentella fiskemetoder har testats med deras hjälp. Tack vare dessa åtgärder har antalet munksälar som oavsiktligt fångas eller dödas av fiskare minskat avsevärt, och populationen av munksäl i Grekland har stadigt återhämtat sig.

<https://www.monachus-guardian.org/library/mom09a.pdf>

Skydd för fladdermusgrottor i Rumänien

Bergsområdena Pădurea Craiului, Bi-hor och Trascău i Rumänien är översållade med spektakulära underjordiska grottor i olika storlekar. Där bor betydelsefulla kolonier av olika fladdermusarter som är skyddade enligt habitatdirektivet. Fladdermöss är väldigt känsliga för alla slags störningar, särskilt under yngel- och övervintringsperioder.

För att inte boplatserna ska störas av turister startades 2010 ett Life-projekt för att stänga ingångarna till 15 grottor med viktiga fladdermuskolonier (100 000 fladdermöss bara i Huda lui Papară-grottan). Ett specialkonstruerat galler eller stängsel placerades i ingången till varje grotta för att blockera tillträdet för människor men samtidigt låta fladdermössen flyga fritt in och ut. Guidade rundturer får fortfarande genomföras i smågrupper, men de måste följa en uppförandekod så att de inte stör fladdermössen. Informationsskyltar har också satts upp vid ingångarna för att förklara varför grottorna har stängts och vilka slags fladdermöss det är som skyddas.

<https://bit.ly/3D80YzD>

• *Avsiktlig förstörelse eller insamling av ägg i naturen*

All verksamhet som avsiktligt leder till förstörelse eller insamling av ägg i naturen är också förbjuden. Detta skulle till exempel kunna innebära att man skyddar de stränder där den oäkta karetsköldpaddan (*Caretta caretta*) lägger sina ägg genom att avskilja bon med stängsel, sätta upp skyltar som varnar för att det finns sköldpaddsbön och att skador ska undvikas samt regelbundet övervaka att det inte sker något olagligt på äggläggingsstränderna.

• *Skada på eller förstörelse av parningsplatser eller rastplatser*

Artikel 12.1 d gäller inte arterna direkt utan har i stället som syfte att skydda viktiga inslag i deras livsmiljöer, såsom parningsplatser eller rastplatser. Sådana platser är av avgörande betydelse för att säkerställa en gynnsam bevarandestatus för arten.

Det är skälet till att artikel 12.1 d innebär ett förbud mot att förstöra och skada parningsplatser eller rastplatser, något som kan ske gradvis med tiden, vilket minskar områdets ekologiska funktion. Åtgärder för att genomföra artikel 12.1 d bör därför syfta till att skydda sådana platser och deras ekologiska funktion.

I artikel 12.1 d används inte begreppet "avsiktlig". Det innebär att samtliga handlingar som leder till skada eller förstörelse av parningsplatser eller rastplatser är förbjudna, oavsett om de är avsiktliga eller inte. Å andra sidan omfattar inte artikel 12.1 d skador eller förstörelse till följd av naturliga orsaker (t.ex. naturkatastrofer) eller oförutsedda händelser.

Bechsteins fladdermus, *Myotis bechsteinii*.

Hantering av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a

Enligt artikel 12.4 ska medlemsstaterna införa system för övervakning av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a och vid behov vidta de ytterligare forsknings- eller bevarandeåtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att detta inte får betydande negativa följder för de berörda arterna.

I artikel 12.4 ligger tonvikten på övervakning av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter som finns förtecknade i bilaga 4 a, inte avsiktlig fångst och avsiktligt dödande. Där det finns en potentiell risk för oavsiktlig fångst eller oavsiktligt dödande måste därför ett stabilt övervakningsprogram införas för att systematiskt samla in tillförlitliga uppgifter så att de oavsiktliga fångsternas och det oavsiktliga dödandets omfattning ska kunna uppskattas, liksom antalet individer som faktiskt dödats/fångats och inverkan på populationen.

Detta kommer i sin tur att göra det möjligt att fatta ett välgrundat beslut om huruvida det krävs riktade bevarandeåtgärder för att förhindra eller minska den negativa effekten på de berörda arterna till en obetydlig nivå.

Vid brist på uppgifter om bevarandestatus och/eller den faktiska nivån av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande bör försiktighetsprincipen tillämpas.

OBSERVERA

Exempel på övervakningssystem enligt artikel 12.4

- Övervakning av bifångst i form av valar eller havssköldpaddor i fiskeredskap, eller av hur dessa djur dödas genom kollisioner med fartyg.
- Övervakning av hur fladdermöss dödas i vindkraftverk.
- Övervakning av överkörda djur (t.ex. däggdjur som lo eller björn, eller groddjur under vårflöjtningarna).

Vanlig delfin, *Delphinus delphis*.

Förordning (EU) 2019/1241

I förordning (EU) 2019/1241 finns bland annat villkor om att det ska antas tekniska åtgärder för att förebygga eller mildra/begränsa oavsiktlig fångst eller oavsiktligt dödande av arter som är skyddade enligt habitatdirektivet.

Förordningen innehåller framför allt följande:

- Förbud mot vissa typer av fiskeredskap och användningsområden, t.ex. drivgarn med en längd på mer än 2,5 km, som är icke-selektiva och därför kan vara skadliga för livet i havet.
- Förbud mot att fånga, behålla ombord, omlasta eller landa arter av fisk och skaldjur i bilaga 4 till habitatdirektivet utom när undantag har beviljats enligt artikel 16 i det direktivet. Om exemplaren fångas oavsiktligt får de inte skadas och ska omedelbart släppas ut i havet igen, med undantag för att möjliggöra vetenskaplig forskning på oavsiktligt dödade exemplar, förutsatt att detta är förenligt med artikel 16 i direktivet.
- Förbud mot att fånga, behålla ombord, omlasta eller landa marina däggdjur och marina reptiler som avses i bilagorna 2 och 4 till habitatdirektivet och de havsfåglar som omfattas av fågeldirektivet. När exemplar fångas får de inte skadas och ska omedelbart släppas fria.

En medlemsstat får dessutom, på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rådgivning, införa riskreducerande åtgärder eller restriktioner för fartyg som för deras flagg vad gäller användningen av vissa redskap. Sådana åtgärder ska minimera och om möjligt eliminera fångsterna av skyddade arter i EU. Medlemsstaterna ska i kontrollsyfte informera andra berörda medlemsstater om bestämmelser som antas i enlighet med punkt 4 i denna artikel. De ska också göra lämplig information om sådana åtgärder allmänt tillgänglig.

Måsar på en strand med vindkraftverk ute till havs.

Sätt att förhindra oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av arter i bilaga 4 a

Förhindra oavsiktlig inverkan på marina däggdjur: Vägledning om hantering av risken för marina däggdjur genom mänskligt orsakade ljudkällor i irländska vatten

Det finns en växande internationell oro över de potentiellt skadliga effekterna av mänskligt orsakade ljud på den marina miljön och dess arter. Vare sig det är avsett eller inte kan mänskligt orsakade ljud i miljöer med marina däggdjur (t.ex. valar, delfiner eller sälar) leda till stora negativa effekter. Vattnets egenskaper gör att ljud kan färdas långa avstånd mellan olika livsmiljöer och djup.

Mot denna bakgrund har Irland tagit fram ett stabilt regelverk och förvaltningssystem för seismiska undersökningar för att kunna undvika potentiellt betydande konsekvenser för alla marina däggdjursarter både inom och utanför Natura 2000-områden.

År 2014 offentliggjorde ministeriet för konst, arv och det iriskspråkiga området en omfattande vägledning om "hantering av risken för marina däggdjur genom mänskligt orsakade ljudkällor i irländska vatten". I vägledningen beskrivs de former av risker som kan uppstå (t.ex. vid muddring, bormning, pålning, geofysiska akustiska undersökningar eller sprängning) och förklaras med hjälp av exempel hur man utför en riskbedömning.

I vägledningen beskrivs också rekommenderade regleringssvar (t.ex. inget samtycke, villkorligt samtycke osv.).

<https://bit.ly/3z3W1XH>

Oljeborrningsplattform i glittrande hav.

Life-projektet SAFE Crossing – kollisioner mellan djur och fordon förhindras

Life-projektet SAFE-Crossing har som syfte att minska vägarnas och trafikens påverkan på stora rovdjur (björn, varg och panterlo) i fyra europeiska länder: Italien, Spanien, Grekland och Rumänien. Dessa arter är allvarligt hotade av väginfrastruktur, både genom direkt dödlighet och genom barriäreffekten.

I projektet används ett innovativt verktyg för att förebygga kollisioner med fordon, vilket utvecklades inom ramen för ett tidigare Life-projekt i centrala Italien. Detta system för förebyggande av kollisioner mellan djur och fordon består av passiva infrarödsensorer som utlöser en varningssignal för att föraren ska sakta ned så snart ett djur närmar sig vägen. Vid behov avger det också ett högt ljud för att skrämma bort djuret. Anordningen har framgångsrikt använts i 17 Natura 2000-områden i Italien och installeras nu i ytterligare 29 Natura 2000-områden i alla fyra länderna.

Ett annat innovativt verktyg som utvecklades inom ramen för projektet är ett virtuellt stängsel. Detta består av en rad ljud- och ljusavgivande anordningar på stolpar vid vägen som aktiveras av strålkastarna på de fordon som närmar sig. Syftet är återigen att skrämma bort alla djur i närheten från vägen.

Standardiseringen av projektets metoder och rutiner samt spridningsaktiviteterna bör uppmuntra andra länder i EU att ta efter denna bästa praxis.

<https://life.safe-crossing.eu/> • <http://www.lifestrade.it/index.php/en/>

Artikel 16 – undantagssystemet

I artikel 16 i habitatdirektivet föreskrivs möjligheten att under vissa särskilda omständigheter göra undantag från bestämmelserna i artiklarna 12–15 om undantaget är motiverat och alla villkor i artikel 16 är uppfyllda.

Som EU-domstolen har fastställt bör dock undantag endast användas som en sista utväg. Bestämmelserna om undantag måste tolkas och genomföras restriktivt för att undvika att man underminerar direktivets övergripande mål och centrala bestämmelser, nämligen

att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos livsmiljöer och arter av gemenskapsintresse.

Artiklarna 12–15 samt artikel 16 i habitatdirektivet utgör en sammanhängande samling bestämmelser som har till syfte att säkerställa skyddet av de berörda arternas bestånd. Varje undantag som undergräver direktivets mål strider mot de förbud som anges i såväl artikel 12 som artikel 16.

Artikel 16

1. Förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde, får medlemsstaterna göra undantag från bestämmelserna i artiklarna 12–14 samt 15 a och b av följande anledningar:

a) För att skydda vilda djur och växter och bevara livsmiljöer.

b) För att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom.

c) Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön.

d) För forsknings- och utbildningsändamål, för återinplantering och återinförsel av dessa arter och för den uppfödning som krävs för detta, inbegripet artificiell förökning av växter.

e) För att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i begränsad omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar av de arter som finns förtecknade i

bilaga 4 i en begränsad mängd som fastställs av de behöriga nationella myndigheterna.

2. Medlemsstaterna skall vartannat år till kommissionen sända en rapport med den utformning som fastställs av kommittén om de undantag som gjorts i enlighet med punkt 1. Kommissionen skall yttra sig över undantagen inom 12 månader efter mottagandet av rapporten och underrätta kommittén.

3. Rapporterna skall innehålla upplysningar om följande: a) De arter som berörs av undantagen och orsaken till dessa, inbegripet riskens natur, i förekommande fall med angivande av de alternativ som förkastats och de vetenskapliga data som använts. b) Vilka medel, arrangemang eller metoder som tillåts vid fångst eller dödande av djur och anledningen till att de används. c) När och var undantagen tillåts. d) Den myndighet som har befogenhet att förklara och kontrollera att de föreskrivna villkoren är uppfyllda och att besluta om vilka medel, arrangemang och metoder som får användas, inom vilka gränser och av vilka inrättningar samt vilka personer som ansvarar för genomförandet. e) De åtgärder för övervakning som vidtagits och de resultat som uppnåtts.

Villkor för beviljande av undantag

I artikel 16 fastställs en rad villkor som måste uppfyllas innan ett undantag från artikel 12 kan utfärdas. Det är medlemsstaternas behöriga myndigheter som har bevisbördan på sig att påvisa att alla villkor är uppfyllda. Det räcker att ett enda villkor inte är uppfyllt för att undantaget inte ska beviljas.

Beslutet om att tillåta ett undantag måste grundas på tillförlitliga vetenskapliga uppgifter och beslutet om godkännande måste innehålla en tydlig och motiverad förklaring som motiverar undantaget samt de villkor som måste uppfyllas under genomförandet (antal exemplar, plats, medel som ska användas osv.).

Det är också de behöriga myndigheternas ansvar att övervaka genomförandet av undantagen och se till att alla villkor i beslutet har uppfyllts samtidigt som dess inverkan på de berörda arterna övervakas. Myndigheterna måste dessutom övervaka undantagens samlade inverkan på nationell nivå för att förhindra potentiella kumulativa effekter på populationerna av de berörda arterna.

OBSERVERA

De tre testen

Innan den behöriga myndigheten beviljar ett undantag måste den se till att undantaget uppfyller följande tre villkor:

- Undantaget måste vara fullständigt motiverat på någon av de grunder som anges i artikel 16.1.
- Det finns inte någon annan lämplig lösning.
- Undantaget får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde.

Test 1: Är undantaget motiverat?

Vid det första testet kontrolleras att undantaget är motiverat av något av de skäl som anges i artikel 16.1 a–d, eller är godtagbart eftersom det är motiverat av ett annat legitimt allmänintresse och kommer att genomföras selektivt och i begränsad omfattning under strängt kontrollerade förhållanden (artikel 16.1 e).

I samtliga fall ska de behöriga nationella myndigheterna

- se till att det mål som eftersträvas med undantaget klart och tydligt underbyggs,
- fastställa att valet av en möjlighet enligt artikel 16.1 a–e är fullständigt motiverat,
- med hänsyn till rigorösa vetenskapliga uppgifter styrka att undantagen är ägnade att uppnå det målet,
- ange på vilka villkor undantaget tillåts, inklusive antalet exemplar för vilka undantaget är tillåtet, av vem, var och när.

Erfarenheten har visat att ett av de vanligaste skälen till att begära undantag är "att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom" enligt artikel 16.1 b.

För att undantaget ska godkännas måste det påvisas att skadan sannolikt är allvarlig och mycket sannolik och att den föreslagna kontrollmetoden är lämplig. Myndigheterna kan inte göra undantag från förbuden enligt artikel 12 enbart på grund av att förbuden skulle kräva en ändring av jordbruks-, skogsbruks- eller fiskodlingsverksamheten. I stället skulle skadeförebyggande åtgärder och kompensationsåtgärder så småningom kunna användas för att ytterligare stödja berörda aktörer.

Undantag enligt artikel 16.1 e

Undantag kan också utfärdas enligt artikel 16.1 e för att "under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i begränsad omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar av de arter som finns förtecknade i bilaga 4".

I motsats till de andra bestämmelserna i artikel 16.1 specificeras inte något mål som ska eftersträvas när ansökan görs om detta undantag. Trots detta måste ett mål fortfarande anges och vara fullständigt motiverat. Det måste också skilja sig från dem som anges i artikel 16.1 a–d och vara i linje med direktivets övergripande mål.

Tillämpningen av artikel 16.1 e får dessutom endast gälla en begränsad mängd exemplar, vara selektiv och utföras under strängt kontrollerade förhållanden. Antalet exemplar måste jämföras med en arts populationsnivå, dess årliga fortplantnings- och dödlighetstal (av naturliga eller andra orsaker) och dess bevarandestatus.

Den behöriga nationella myndigheten måste använda strikta och rigorösa vetenskapliga uppgifter för att säkerställa att undantaget inte medför risk för betydande negativa följder för strukturen på populationen i fråga, även om det sannolikt inte är skadligt för bibehållandet av en gynnsam bevarandestatus för populationerna av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde.

När det gäller de två sista villkoren visar de använda begreppen tydligt att all användning av denna typ av undantag måste vara mycket selektiv och endast inriktas på enskilda individer eller grupper av individer, till exempel "problemdjur". Det får också endast användas på en viss plats, vid en bestämd tidpunkt och under strängt kontrollerade förhållanden.

OBSERVERA

Rapporter om undantag

Vartannat år ska medlemsstaterna rapportera de undantag som utfärdats så att kommissionen kan kontrollera efterlevnaden av bestämmelserna i artikel 16.

Rapporterna om undantag finns här:

https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm

Vägledningen om oskygga vargar från *Large Carnivore Initiative for Europe* (LCIE)

Enligt LCIE är en "oskygg varg" en varg som regelbundet tolererar igenkännbara människor på närmare än 30 meters avstånd, eller regelbundet till och med aktivt närmar sig människor inom detta avstånd. En förutsättning för oskygghet är en betydande tillvänjning. Oskygghet kan vara kopplat till och förstärkas genom positiv betingning. Detta beteende påverkas av många faktorer, däribland genetik, egen erfarenhet, ålder, kön, grad av hunger samt påverkan av moder och syskon.

För att underlätta hanteringen av oskygga vargar har LCIE utarbetat riktlinjer för olika åtgärder som kan vidtas för att hantera problematiska situationer. Rekommendationerna omfattar åtgärder för att

- förebygga att vargar över huvud taget blir oskygga,
- dokumentera situationer där vargar blir oskygga för att bättre kunna förutse när sådana situationer sannolikt kan uppstå,
- hantera oskygga vargar, t.ex. genom avskräckande åtgärder eller avlägsnande av problemvargen i enlighet med artikel 16 i habitatdirektivet,
- informera allmänheten om förekomsten av varg i området samt hantera deras förväntningar på vargens beteende, och understryka att enbart förekomsten av varg i moderna europeiska landskap inte är ett tecken på problematiskt eller riskfyllt beteende, utan snarare ett bevis på artens anpassningsförmåga.

Varg, *Canis lupus*.

Test 2: Andra lämpliga lösningar?

Det andra testet är att avgöra om det finns ett tillfredsställande alternativ till undantaget, dvs. om problemet kan lösas på ett sätt som inte inbegriper att man dödar, samlar in eller stör djuret eller samlar in ägg och förstör eller skadar parningsplatser och rastplatser. Behöriga nationella myndigheter ansvarar för att göra de jämförelser som krävs och utvärdera alternativa lösningar. Detta utrymme för skönsmässig bedömning omfattas dock av flera begränsningar.

Alternativen måste bedömas mot förbuden i artikel 12. Om syftet till exempel är att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda eller boskap, måste i första hand förebyggande metoder utan dödlig utgång användas eller åtminstone undersökas grundligt. Detta kan till exempel inbegripa olika anordningar för att skrämja bort vilda djur (t.ex. hundar för att vakta tamdjur) eller förebyggande åtgärder (t.ex. stängsel) för att skydda resursen. Det skulle också kunna inbegripa riktade bevarandeåtgärder för att minska risken för skador, exempelvis genom att öka de naturliga källorna till föda (de skyddade arternas vilda bytespopulationer) eller genom att tillhandahålla alternativa parningsplatser för att locka bort exemplaren från konfliktområdet.

När man förvärrar sig om huruvida det finns en annan lämplig lösning för en specifik situation bör alla ekologiska, ekonomiska och sociala för- och nackdelar övervägas. Även om en åtgärd endast till viss del är lämplig bör den genomföras först, eftersom den kommer att bidra till att minska eller mildra problemet. Beslutet om huruvida ett alternativ är lämpligt i en viss situation måste grundas på objektiva verifierbara faktorer, såsom vetenskapliga och tekniska överväganden. En lösning kan inte anses vara olämplig bara för att den skulle orsaka större olägenheter eller kräva att folk ändrar beteende.

Test 3: Risk för påverkan på arten?

Enligt artikel 16.1 får undantag inte försvåra "upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde".

I allmänhet utvärderas den övergripande bevarandestatusen för en art i en medlemsstat på relevant biogeografisk nivå i den medlemsstaten, men i artikel 16 nämns uttryckligen "bestånden av de berörda arterna".

I detta avseende har EU-domstolen klargjort att undantagen endast får beviljas i konkreta enskilda fall och för att uppfylla klart definierade krav och motsvara specifika situationer. Följaktligen måste en bedömning av deras potentiella inverkan också göras på en lägre nivå än den biogeografiska nivån, eftersom undantagets huvudsakliga effekt uppstår på lokal nivå.

Bedömningen på en lägre nivå måste sedan jämföras med situationen på bredare nivå (t.ex. biogeografisk, nationell eller gränsöverskridande nivå) för att undantagets inverkan ska kunna utvärderas till fullo.

Nettoresultatet av ett undantag ska i varje fall sakna effekt eller vara positivt för artens relevanta populationer.

OBSERVERA

Handlingsplaner för arter

För att säkerställa att undantagen används på rätt sätt, som en del av ett strikt skyddssystem, kan man upprätta och genomföra omfattande handlingsplaner för arter. De inkluderar inte bara de åtgärder som krävs för att genomföra bestämmelserna i artikel 12, utan även åtgärder för att stödja eller återställa populationens livskraft, dess naturliga utbredningsområde och artens livsmiljöer.

De kan också omfatta andra åtgärder för att minska konflikterna med mänsklig verksamhet (dvs. lösningar som inte innebär att djuret dödas, förebyggande åtgärder, incitament, kompensation osv.). I sådana fall skulle planen, om den genomförs på rätt sätt, också kunna utgöra en lämplig ram för att bevilja undantag i linje med målen i direktivet.

Förvaltning av bäver i Frankrike

Bävern är en strikt skyddad art i bilaga 4 a, och populationen har ökat under de senaste åren. Dess närvaro är ofta mycket gynnsam för vilda djur och växter, men i Frankrike har arten börjat orsaka ekonomisk skada på kommersiell skogsbruksverksamhet genom sin vana att fälla träd och bygga stora dammar.

Detta har fått den nationella jakt- och viltmyndigheten (ONCFS) att upprätta ett tekniskt nätverk med sakkunniga för att bygga upp kunskapen om arten och ge stöd på plats till personer som drabbas av skador orsakade av bävrar. Den förvärvade erfarenheten används just nu till en vägledning med god praxis för att förebygga skador på trädplanteringar och bibehålla den ekologiska funktionen för artens livsmiljöer samtidigt som man förhindrar översvämningar.

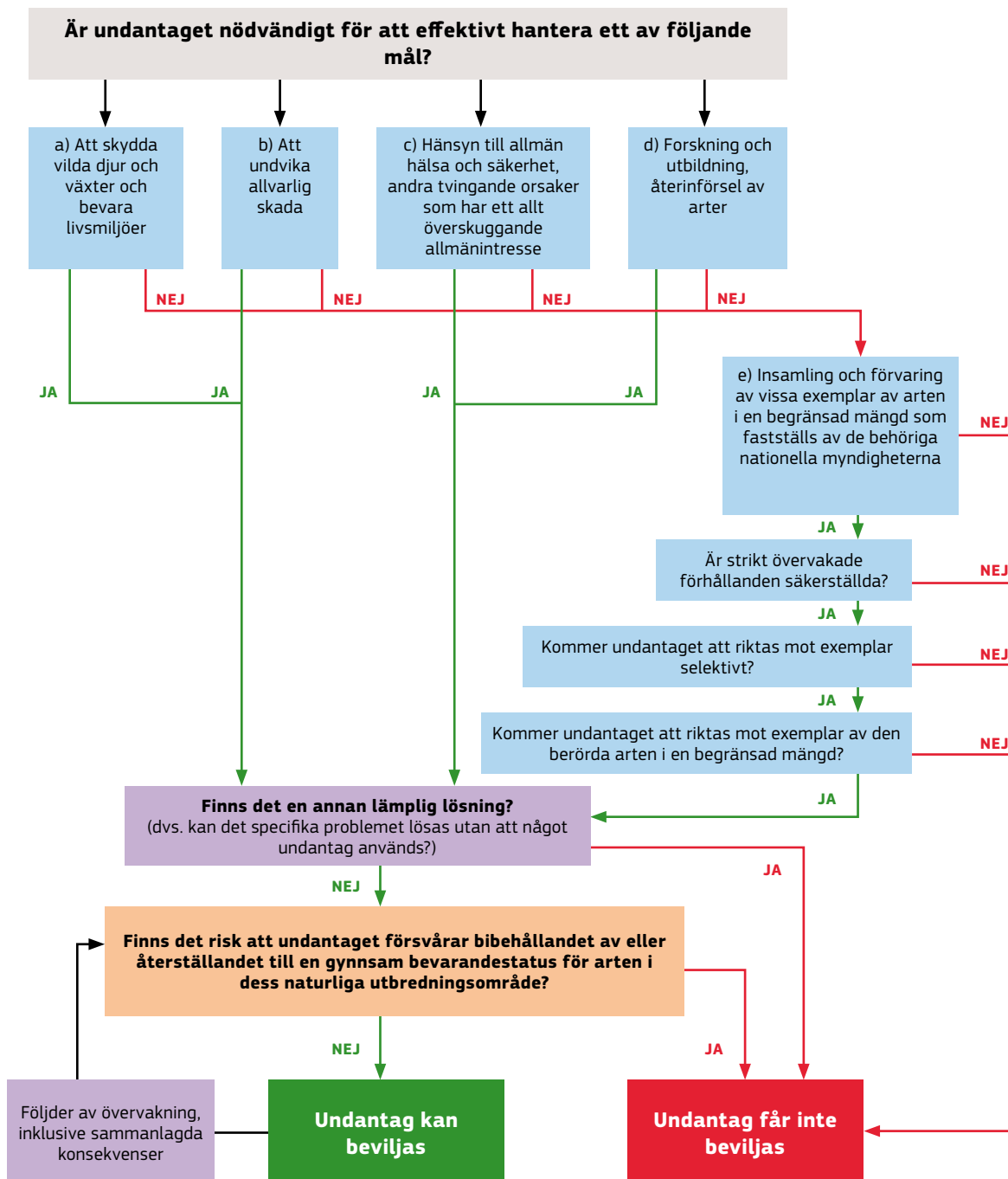
Olika åtgärder i syfte att minska motsättningarna utvecklas undan för undan. Det kan vara tekniska lösningar som att installera system som förhindrar bävrar från att gräva, bäverrör, flödesreglageanordningar och mekaniskt skydd av träd och grödor med hjälp av hylsor, pålverk eller elstängsel, men även att använda undantag för att ta bort, flytta eller göra hål i dammar osv. Vilka åtgärder som sätts in bestäms från fall till fall.

På en mer övergripande nivå upprättas även lokala förvaltningsplaner för att ytterligare minska motsättningarna, exempelvis genom att utse naturområden där man återställer livsmiljöer för bävrar för att locka bort dem från konfliktområdet. Detta åtföljs av ett stabilt program för övervakning och ökad medvetenhet.

Bäver, *Castor fiber*.

Flödesschema för att utfärda undantag enligt artikel 16.1

Läs mer

- **Kommissionens uppdaterade vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet (oktober 2021)**
<https://bit.ly/3JlhHhD>
- **Kommissionens webbsida om skydd av arter**
<https://bit.ly/3vcJoJQ>
- **EU-handlingsplaner för utvalda arter som är förtecknade i habitatdirektivet**
<https://bit.ly/3NZz8xj>
- **EU-plattformen för samexistens mellan människor och stora rovdjur**
<https://bit.ly/3O2tGJV>
- **EU:s Life-projekt för stora rovdjur**
<https://bit.ly/3rgyCBw>
- **Medlemsstaternas rapporter om undantag enligt artikel 16**
<https://bit.ly/3utTSFJ>
- **Kommissionens vägledning om jakt enligt fågeldirektivet**
<https://bit.ly/3NVUUCd>

